

litv. *jús*. — Idg. **medhio-*, 'medius', ói. *mádhyas*, gör. μέσος, μέσος, g. *midjis*. (Brugmann I, 111. 112. l.)

Idg. *veid-* gy. 'látni, tudni', ói. *vēda*, gör. *φοιδε*, l. *videō*, g. *váit*, litv. *vėidas*, ószl. *vidēti*. — Idg. **svēsō(r)*, 'nőtestvér', ói. *svāsā*, l. *soror*, g. *swistar*, porosz *swestro*, litv. *sesū*, ószl. *sestra*. (Brugmann I, 138. 139.)

(Folyt. köv.)

PETZ GEDEON.

Adalékok a szamojéd-ugor nyelvhasználáshoz.

A Budenz-Reguly-féle jurák-szamojéd szójegyzék megjelenése alkalmából (NyK. XXII, 321.) közlöm itt az első tekintetre föltetző egyezéseket az ugor, főkép a vogul és osztják nyelvekkel: *)

1. *ñ a e v a*, *aeva* fej: éjsz. vog. *awa*, szigvai *aupa*, középlozvai *äw*, pelimi *owēt* medvefej. [Finn *aivo* halánték, agy, agyvelő. — S. Zs.]

ñ a j a, *ñaija*, *aja* körber: osztB. *ñoja*, *ñoji* fleisch; körber, osztIrt. *ñogu*, *ñogij*, éjsz. vog. *ñqwél*, déli vog. *ñoul*, zürj. *jaj* id.

ñ a n č i- pissen, *āšie* húgy, *āsa* hugyozni; éjsz. vog. *χuńś* húgy, *χuńś*- hugyozni; oszt. *χos*, *χōs*- id.stb. — L. MUGSz. *húgy* cz.

ñ ā b t a, *apte*, *aptie* geruch: osztIrt. *ēbet* geruch, osztB. *ēbil*, vog. *ät*, *at* stb. — L. MUGSz. *ēdes* cz. — V. ö. *uöpte* haj = osztj. *ūbēt* (l. 15. sz.).

5. *ñ a m e a*-, *āmea* szopni: lapp *ñamme*- id. stb. — L. MUGSz. *em*- cz.

ñ a m d i-, *āmdi*- űlni: éjsz. vog. *ūnt*- leűlni, *ānl*- űlni, osztB. *omis*- id. stb. — L. MUGSz. *űl*- cz.

ñ a r k a, *arka* nagy, öreg: éjsz. vog. *arγ*-, *ari*' sok, fölős, magy. *örök* stb. — L. MUGSz. *örök* cz.

ñ ē s o, *ēso* íz, csukló: osztB. *još* hand, arm, finn *jāsene* glied stb. — L. MUGSz. *iz* (membrum) cz.

j i u t e, *iute*- enyvezni: éjsz. vog. *elēm*, alsólozvai *jilēm*, tav-dai *ilēm*, éjsz. oszt. *aijim*, tatár *jilēm*, magy. *enyű*, *enyv*.

10. *ñ i n a b*, *inub* ip, após: finn *anoppi* socrus stb. — L. MUGSz. *napa* cz.

*) Ezek közt természetesen sok olyan lesz, melyet a szamojéd és osztják-vogul nyelvek egymástól vettek át. Ezeket az örökönység maradványaitól megkülönböztetni a további kutatás föladata.
S. Zs.

ñil, *il al* (unter, boden, grund). — L. MUGSz. *al* cz.

ñede, *āda* schiessen, auslassen, *ñepta-* *s chieken*: vog *kēt-*, oszt. *kit-* küldeni stb. — L. MUGSz. *kěj* cz.

ñädjer kahl, bloss: éjsz. vog. *ñār*, közloz. *ñār* kopasz, mez-telen, oszt. *ñar*, *ñara*. — L. MUGSz. *nyers* cz. — V. ö. a hangmegfelelésre nézve: *ñoñer* = vog. *ñār* (14. sz.).

ñoñer gebirgsspitze: éjsz. vog. *ñār*, kloz. *ñör* stb. *bércz*, hegy. [V. ö. zürj. votj. *nir*, mord. cser. *ner* 'orr' vagy votj. *jír*, 'fej' az utóbbiban *j*, mint zürj. *jaj*-ban fönt 2. sz.? Vö. 91. S. Zs.]

15. *ñomsa*, *omsa* hús: v. ö. magy. *hús*. [?]

ñäpt, *üöpte* haj: éjsz. oszt. *übet*, *üpét*, vog. *āt*, *öt* id. V. ö. *ñapta*: osztlirt. *ebet szag* (4. sz.).

ñuda, *uda* kéz: vog. *kāt*, *koqt* kéz, osztS. *köt* id. stb. — L. MUGSz. *kéz* cz.

hā halni, meghalni: vog. *χāl*, *khōl-*, osztj. *χal-* id. — L.

MUGSz. *hal-* cz. — E szerint az ugor *k_l*-mori már képzett szó.

hāije-menni: vog. *χajt-*, *khajt-* futni stb. — L. MUGSz. *hajt-*, *halad* stb. cz

20. *hā'ora*-hajlani, meghajtani: vog. *khūt-*, *khuo-* id. stb. — L. MUGSz. *hajt-* *fle-tere* cz.

hāje, *hāije* hagyni, *hāi-*, *hājuda-* *bleiben*, *überbleiben*: vog. *χul-*, osztB. *χaj-* stb. — L. MUGSz. *hagy-* cz.

hājel, *gājel* könny: votj. *šin-kilī*, finn *kynele* id. stb. — L. MUGSz. *könny* cz.

hāñā-hívni, kérni, kívánni: v. ö. magy. *kíván-*, *hív-*

hādi *tanne* (елька): vog. *χaut*, *khaut*, osztB. *χōl*, *χul* id., finn *kuusi*, zürj. *koz*, votj. *kiz* id.

25. *hāsuj* trocken, seicht: votj. *kos*, zürj. *kos* id. stb. — L. MUGSz. 103. l.

hān szán: vog. *sun*, magy. *szán*. — A hangmegfelelésre nézve v. ö. vog. *sqw*: sam. *hobo* bőr (44. sz.).

hānda-fagyni, fázni, *hāne* hideg, *fagy* stb.: v. ö. magy. *hideg*, *hédeg*, *hüvös*, lpF. *čavadak* frost stb. — L. MUGSz. *hüvös* cz-
hāndari, *hanteri* ring, grosser ring (am gurt): v. ö. éjsz. vog. *kanturi* a sapka karimája, ernyője.

hābqrtq jávorszarvas: v. ö. vog. *sārp*, *šōrp* id. Talán össze-függ velük a magy. *jávor* is (e h. *gyávor*; v. ö. MUGSz. *gyér* = észt. *sore* undicht czikket). [?]

30. *hāptie* herélt rén, rénökör: vog. *χapt*, osztB. *χopti* id.

hāmba hullám, hab: vog. *χump*, oszt. *χump* stb. — L. MUGSz. *hab* cz.

hār maga: déli vog. *khār*: *sāiring kh.* fehér valami, *jāni-khār* nagy valami.

hārad ház: votj. *gurt* lakás, lakóhely (*gurtin* otthonn); *falu*, zürj. *gort* haus.

h ā r u lārchenbaum (лиственник): v. ö. vogB. *χραγτ-jiw* erlenbaum (вольха), középlov. *kwgréztā-jiw* id.

35. *h a b a r t*- nyúzni, lenyúzni; v. ö. osztB. *χorlem* schälen, schinden, vog. *χart*- húzni, lehuzni. [V. ö. MUGSz. *hurtszol*- cz.]

h a r ű a holló: vog. *χulax*, kond. *khwoléχ*, tadv. *khulax*, osztB. *χūlax*, magy. *holló*. — L. MUGSz. *holló* cz.

h ā l e a hal: magy. *hal*, vog. *χul* stb. — L. MUGSz. *hal* cz.

h ē m, *χeam* blut: v. ö. vog. *kēlp*, osztB. *kali* id. Hangmegfelelés szempontjából v. ö. szam. *ńāmi*: vog. *ńelm*, magy. *nyelv*.

h o birke: vog. *χāl*, közloz. *khōl* stb. [Finn *koivu* betula? de v. ö. MUGSz. 102. l. — S. Zs.]

40. *h o* mőve: vog. *χājeχ*, *χalleuw* id., osztB. *χaleu* sterna caspia; *larus* stb.

h ō-, *hā*- találni: v. ö. vog. *χānt*- találni (talán már frequ. képzéssel) stb.

h o h o r e i schwan: ejsz. vog. *χχrei* specht (дятель), osztB. *χoñχra* id. stb. V. ö. magy. *harkály*.

h ō n i- aludni: v. ö. MUGSz. *szunnyad*- cikkét.

h a b o, *hobo* bőr: vog. *sqw*, osztS. *souχ*, osztIrt. *sōχ* id. — L. MUGSz. *haj*, *hég* cz.

45. *h ō r i e*, *hōra* renntier (mann), renntierochse: vog. *χār*, kloz. *khōr* bika (jávorbika, rénbika), kan (kutya stb.); osztB. *χor* männchen, renntierochs, hengst, osztS. *kār*, *χār* id.

h u löffel, *hubacea*, *huvice* schöpfgefäß aus holz, löffel: v. ö. zürj. *gumolt*- votj. *gumilt*- merni. — L. MUGSz. *kanál* cz.

h u ki. — L. MUGSz. *ho*-cikkét (100. l.).

h ű l i- schiffen: vog. *χāp*, *khōp*, magy. *hajó* stb. — L. MUGSz. *halad*- cz.

j a h a, *jeña* folyó: vog. *jā*, *jā*, osztB. *joχan* stb. — L. MUGSz. *jó fluvius* cz.

50. *j ā d a*- járni: mord. *jota*- gehen, vog. *joχt*- jönni stb. — L. MUGSz. *jut*- cz.

j a m t e ű u- wandern, *jamdaj*- in der karawane ziehen: vog. *jām*-, *joqm*- járni, vándorolni stb. — L. MUGSz. *áll* cz.

j i e g a lépés, *jeña* id.: vog. *jiw*- jönni stb. — L. MUGSz. *jő* cz.

j e d a j, *jiedaj* új: finn *uute*- stb. — L. MUGSz. *új* cz.

j e ž u- schwimmen: osztB. *us*- id. stb. — L. MUGSz. *úsz*- cz.

55. *j e n*, *jen* bogensehne: osztB. *jendi*, vogB. *janteuw* id. — L. MUGSz. *ideg* cz.

j i e r e- őrizni: v. ö. magy. *öríz*-, vog. *ur*- id. stb. — L. MUGSz. *vár* cz. — V. ö. alább 59. sz.

j i, *ji viz*: v. ö. oszt. *jiñk* id.

j i ä kiefer, fichte: v. ö. vog. *jiw*, oszt. *juχ* baum.

j i j vő: v. ö. oszt. *veñ* schwiegersohn stb. — L. MUGSz. *vő*

cz. — A hangtani viszonylásra analogia: mord. *vej*, zürj. *voj* nacht: vogK. *jé* id. V. ö. or. *βερεβκα* kötél = szam. *jorouka* id.

60. *jile*- élni, lakni: magy. *él*-, lp. *jele*- *vivere*. — L. MUGSz. *él*- cz.

jurua-, *jurrla*- vergessen: vog. *jorul*-, osztB. *jurema*- id. — L. MUGSz. *árva* cz.

tärvua spanne: vog. *tārēs*, osztB. *sörēs*, magy. *arasz*.

tī- repülni, *tīj* davonfliegen (C.), *tiriña*- fliegen: vog. *tīl*- repülni, osztIrt. *tēgd*- id. — L. MUGSz. *légy* cz.

tience, *tienete* tegez: vog. *tawēt*, *täut*, zürj. *doz* (*dozj*-), magy. *tegez*, osztB. *tuł*. — A szamojéd alak *n-jét* *ñ* helyett valónak tekinthetjük.

65. *tiki*, *ta* az, amaz: l. MUGSz. *az* cz.

tibe, *tivie* klafter: vog. *täl* id. stb. — L. MUGSz. *öl* (sinus) czikket. A finn *syle*, cser. *šülő*, magy. *öl*, votj. *sul*, osztS. *lül* magánhangzóinak labialis voltában talán egy elenyészett *v-t* láthatunk. A szóvégi *l-re* nézve l. fönt a 39. 40. 70 és 78. szóegyeztetéseket.

tiviej savanyú: L. MUGSz. *savanyú* cz. Magashangú alakok: kloz. vog. *šäul*- savanyodni, *šäum* savanyú stb.

tirive, *tiribe* fischrogen: vog. *sēri* pete, légynyű, *γul* *sēri* a hal ikrázik (неретится). [V. ö. a m. *serke*, finn *saiivar* szókat s más ugor megfelelőiket; másfelől oszmanli *sirke* NyK. VIII. 171. és CzF. — S. Zs.]

tore hang: v. ö. vog. *tur* «torok» és «hang». — L. MUGSz. *torok* cz.

70. *tu* ruhaujj: vog. *tajt* id. stb. — L. MUGSz. *ujj* (manica) cz.

tu *ku* ez: L. MUGSz. *ez* cz.

tu-, *tuñu*- angehen, eingehen: kloz. vog. *tuj*- id.

seabt, *šapt* baumrinde: éjsz. vog. *sās*, kloz. *šoqs*, *šos* nyírhéj, v. ö. osztS. *suñmet* birke, osztIrt. *šumēt*, osztB. *šumēt*, *suññēt* id., zürj. *šumöd* birkenrinde. V. ö. votj. *sul* fakéreg, faháncs.

šar tabak: vg. *šār*, osztB. *šār* id.

75. *šenša*, *seanse* auerhahn: vog. *šeñši* madárka (veréb). — V. ö. a jelentésre nézve vog. *lunt* «lúd» és finn *lintu* «madár».

šer, *sir*, *šir* szer, mód: vog. *sir*, oszt. *sir* stb. — L. MUGSz. *szer* cz.

šunža bauch, *šonzea* magen, eingeweide: v. ö. magy. *szügy*. pectus. [V. ö. finn *sisä* internus, internum, észt. *sizi-kond* eingeweide, mordE. *sižal* eingeweidewurm (finn *sisalisko* gyík?) — S. Zs.]

ňava, *ňavako*, *nāuko* nyúl: lp. *ňommel*, mord. *numil*, magy. *nyúl*.

ňaňo dick: vog. *ňañrä*, kloz. *ňäurä* erős, hatalmas. [VgK. *ňogre* stb. MUGSz. *erő* cz. — S. Zs.]

80. *ňaha* r sár: osztB. *ňörēm*, vog. *ňār*, *ňōr* morast, pfütze,

sumpf; zürj. votj. *nur* mocsár stb. [V. ö. finn *nurmi* pászit, kaszáló stb. — *S. Zs.*]

na ut a-, *nautirna-* szaladni: osztR. *navir*- springen, hüpfen, magy. *nyargal-*

na da- segíteni: vog. *nāt-*, osztB. *not-* helfen.

na da j, *na de j*, *na da* renntiermoos: osztB. *nota* id.

na n kenyér: vog. oszt. zürj. votj. *na n* id. [NB. perzsa eredetű szó, l. NyK. XVIII. 140. — *S. Zs.*]

85. *nā m i* nyelv: vog. *nielm.* — L. MUGSz. *nyelv cz.*

nā m t a szarv: v. ö. kloz. vog. *öntép* agy, éjsz. vog. *ant* szarv, osztB. *oñet* szarv. — L. MUGSz. *agy cz.* Szókezdő *n* eredetibb *n*-nek is lehet változata, mely az ugarságban többször elesik.

na lk *пихта*, edeltanne: vog. *nuli* id., osztB. *no lya* silbertanne (pinus picea), osztI. *natya*, osztS. *natkai* id., votj. *nül-pu* stb.

na lku schöpfungel: szigvai vog. *nāli'* id., osztB. *nalē* löffel, osztI. *na la*.

ne na nőtestvér: v. ö. magy. *néne*, votj. *nu n* bátya, osztB. *nañna* nichte.

90. *ne n s a d* vidra: magy. *nyest* stb. — L. MUGSz. *nyest cz.*

ner elő, előrész: v. ö. mord. cser. *ner*, zürj. votj. *nir*, vog. oszt. *nol* «orr».

ner u vessző: vog. *nir*, zürj. votj. *nor* id. — L. MUGSz. *nyir cz.*

nā l a m t a-, *na lta* schlucken: magy. *nyel-* stb. — L. MUGSz. *nyel- cz.*

nā l e n a- szőrét hullatni: vog. *punā nūli* v. *nūlmi* id. (мереть валится). — V. ö. MUGSz. *nyū-* cz.

95. *n i* (tagadó ige): vog. *nē-mātr* semmi, *ne-mat* id. stb. több más ugor nyelvben. [L. Nyr, XIII. 248. — *S. Zs.*]

n i e nő: vog. *nē*, magy. *né*, *nő* stb. L. MUGSz.

n i b i spinne, *nūbru* mücke: votj. *nimi*, zürj. *nom* mücke. — V. ö. MUGSz. *nyū* (vermis) cz.

n i m név: vog. *nām*, *nam* id. — L. MUGSz. *név cz.*

n i l o k apró halfaj (сельдь, hering): szigvai vog. *nālek* id.

100. *t a'*, *tavuko*, *tauko* nyár: osztB. *tovi*, vog. *tūjā* tavasz tb. — L. MUGSz. *tavasz cz.*

t ā e, *tā* birkenrinde: votj. *tuj* id.

t ā-, *tatta-*, *tata-* hozni: finn *tuo-*, vog. *tot-* id. stb. — L. MUGSz. *hoz- cz.*

t a n u zopf: vog. *tāl* konty, hajfonat.

t ā l e- lopni, *tālej* tolvaj: vog. *tūlmaχ* tolvaj, *tūlmēt-* lopni. — L. MUGSz. *tolvaj cz.*

105. *t e u v a*, *taeva* schweif: oszt. *teg* cauda, vog. *lēi'* id. stb. — L. MUGSz. *teg-* nap cz.

t i v i, *tivok*, *tiuka* tüdő: finn *täky*, észt. *tävi*, votj. *tī*, zürj. *tī* stb. — L. MUGSz. *tüdő cz.*

t i j e a, *tijek* szűk, keskeny: L. MUGSz. *szűk cz.*

to tó: tavdai vog. *tō*, oszt. *tū* stb. — L. MUGSz. *tó* cz.

tō toll: oszt. *toʀol*, vog. *tqul* id. — L. MUGSz. *toll* cz.

110. *tor a* fischflosse: osztB. *tāreʃ* id. V. ö. magy. *szárny*.

tōrik seicht. *tōravaej* id.: Fölvehető «száraz» alapértelem (v. ö. vog. *tāsem vit*: sekély víz, tdk. száraz víz; votj. *kwaś* sekély: *kwaśt*-száritani) oszt. *sōr*-, vog. *sur*- trocken werden stb. — L. MUGSz. *szárad*-cz.

tu tűz: osztS. *tuget*, osztB. *tut*, vog. *tqut* stb. — L. MUGSz. *tűz* cz.

te ün, *tean* sehne: vog. *tān*, *toqn* id. stb. — L. MUGSz. *ín* cz.

tumda- megtudni: votj. *tođ*-, zürj. *tōđ*- wissen. — L. MUGSz. *tud*-cz.

115. *sauva*, *sava* gut: L. MUGSz. *szép* cz.

sauñe szarka: oszt. *sawne* id., éjsz. vog. *śawñeʃ* роньжа, nussheher.

sakkata-, *sākata*-, *sahala*-, *sāla*- csapni, ütni: L. MUGSz. *sujt*-cz.

sa ñ, *sañe* fark: magy. *segg* stb. L. MUGSz.

sappa- vágni, levágni: L. MUGSz. *csap*-cz.

120. *sear* só, osztj. *zam*. *sak*, *seak* id.: L. MUGSz. *só* cz.

seu, *säu* szem: L. MUGSz. *szem* cz.

serko, *sear* fehér: magy. *szürke* stb. L. MUGSz.

šej, *šej* szív: L. MUGSz. *szív* cz.

nqj tuch: vog. oszt. *nuj*, *noj* id. [Vö. NyK. XXII. 359.]

125. *nahar* zapfenfrucht: osztB. *nāxer* id., középlovz. vog. *nōr* czirbolyatoboz magva stb.

nare a kopja, gerely: szigvai vog. *nari'* (csak énekekben előforduló szó) harczi szerszám, kard.

nä-, *nāgu* nyitni, *net*- kinyitni: L. MUGSz. *nyit*-, *nyit*-cz.

num ég; isten; időjárás: v. ö. vog. *Numi-Tqrem*.

paja, *pajha* (hal fajta), *peljedka* (fisch): tadv. vog. *pajil* kárász hal, votj. *paja* durdahal, *abramis brama*.

130. *pañalñ a*-, *pañalfeti*- fonni (a haját): osztB. *puñit*-zusammendrehen stb. — L. MUGSz. *fon*-cz.

paju sűrű (erdő): vog. *pal* id.

pare' fűrő, *paruata* fűrni: L. MUGSz. *fűr*-cz.

parka (kleidungsstück aus pelz): vog. oszt. *porʃa*, *parʃa* id.

pea fa: L. MUGSz. *fa* cz.

135. *pe ä* dorf: vog. *paul*, magy. *falu* stb. L. MUGSz.

pär ñ a-, = *värñ a*- verni; *paerñ a*-, *pärta* tun, machen: vog. *vār*- tenni stb. — L. MUGSz. *ver*-cz.

pi- főni, *pirie*- főzni: mord. *pije*, *pi* kochen (főni) stb. — L. MUGSz. *fő*-cz.

pia, *pie* kezdeni: vogK. *pömt*-kezdeni = éjsz. vog. *puumt*-hozzáfogni, *pur*-fogni stb. — L. MUGSz. *fog*-cz.

piele fél: osztB. *pēlek* id. stb. — L. MUGSz. *fél* cz.

140. *pidea* fészek: vog. *piti* id. stb. — L. MUGSz. *fészek* cikket.

piseña nevetni: v. ö. magy. *mosolyog* és *bazsalyog*, zürjP. *pilšk-* ohne ursache lachen.

pina- félni: L. MUGSz. *fél-* cz.

pibte ajak: vog. *pitém*.

pilu', pilo bremse: vog. *palm, pälm* id., osztB. *pehiña* mücke, osztIrt. *pëdem*.

145. *posi, passi* das weibliche glied: votj. *patak*, magy. *picsa*.

porne weiblicher *пѣшакъ*: vog. *por-në* óriás tündérnő.

puena-, *puente-* legen: votj. *pon-*, vog. *pin-* id. stb.

pūta- fújni, *pu'u* id.: L. MUGSz. *fűv-* cz.

puli térd: finn *polvi*, cser. *polvuj* id. stb.

150. *vorña* varjú: osztIrt. *varñaj* id. stb. — L. MUGSz. *varju* cz.

vāda- ziehen, schleppen, *vādalta-* führen: L. MUGSz. *vezet-* cikket.

viejjä blut: L. MUGSz. *vér* cz.

mā-, māna- mondani: L. MUGSz. *mond-* cz.

mā' kebel: vog. *ma'il* mell stb. — L. MUGSz. *mell* cz.

155. *mada-* metszeni, vágni: L. MUGSz. *met-* cz.

māsa- mosni: L. MUGSz. *mos-* cz.

masapta- mozgatni, érinteni: L. MUGSz. *mozog-* cz.

mañén: L. MUGSz. *mi, én* cz.

māna'a- látni: mord. *vani-* sehen stb. — L. MUGSz. *bandsa* cikket.

160. *maréo* váll; *marci* «flügel» (R.) vog. oszt. *marék* szárny stb. — L. MUGSz. *marj* cz.

marrāñ schellbeere = vogul *marëx-pil* sárga mocsári málva. — L. MUGSz. *bogyó* cz.

malca suba (малица): vog. *molsāñ*, osztB. *molsañ* id.

meja meny: L. MUGSz. *meny* cz.

mi'i adni: vog. *maj-*, *mi-* adni stb. — L. MUGSz. *bűn* cz.

165. *miñe-* menni: L. MUGSz. *men-* cz.

moñu- hálót vetni: vogK. *khulëp mäyti* hálót vet.

mued máj: vog. *majt* id. stb. — L. MUGSz. *máj* cz.

li csont: vog. *luw* stb. — L. MUGSz. *hom-lok* cz.

leju flamme, *loina-* égni, lángolni: L. MUGSz. *láng* cz.

170. *liža, lišu* faul, trág: L. MUGSz. *lusta* cz.

lib weisser hund: vog. *lipi* id. oszt. *lëpek, lëbek* canis lagopus.

libiri pillangó: osztB. *libindí* id. — L. MUGSz. *lependék* cikket.

loptejje ebene: L. MUGSz. *lap* (fläche) cz.

MUNKÁCSI BERNÁT.